

مسئولیت مشترک

- ۱ - با اشاره به قسمت اخیر ماده ۲۷ و ماده ۳ قانون کیفر همگانی در مورد معاون و شرکاء جرم .
  - ۲ - با اشاره به مواد ۳۶ و ۳۷ قانون کیفر همگانی در مورد مجازات اشخاص کمتر از هجده سال و شرکاء آنها .
  - ۳ - با اشاره بماده ۱ اضافی به آئین دادرسی کیفری در مورد اجرای احکام مربوط به ضرر و زیان شاکی خصوصی و جرائم نقدی .
  - ۴ - با اشاره به ماده ۸ قانون مجازات مرتکبین قاچاق - و التفتات به ماده ۳ و ۷ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ .
  - ۵ - با اشاره به تبصره ماده ۱۷ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مبنی بر تضامن محکومین .
  - ۶ - با اشاره به حکم دیوانعالی کشور در پرونده کیفری ۴۸۳۸/۷ کک دایر بر اینکه تضامن در جریمه وجود ندارد و برای هیئت عمومی در همان پرونده با اشاره به مواد ۱۷۵ اصلی و ۱۷۵ مکرر در مورد قتل حین منازعه و قتل عمد مورد منازعه و شرکاء .
  - ۷ - با اشاره به ماده ... قانون مدنی که مباشر مسئول است مگر آمر اقوی باشد .
- غرض از اشاره به مواد فوق - آنست که مسئولیت معاون و شرکاء جرم در مقابل شاکی خصوصی یا جرائم نقدی به چند نحو خواهد بود قبل از اینکه نسبت بهریک از موارد فوق توضیحی داده شود . مقدمتاً چند مطلب را مورد بحث قرار میدهد .
- الف - این اصل در امور کیفری قبول شده است . مجازات مجرم از باب انتقام جوئی از مجرم نیست بلکه از باب تنبیه مجرم و پیش گیری از توسعه جرم

است - و چنانچه قبلاً نیز گفته‌ام تا وقتی که ماده ۲۷۷ بسط پیدا نکرده و در امور کیفری که جنبه مادی دارد تجدید نظر نشود روز بروز جرائم بیشتر میشود.

ب - این مطلب قابل تردید نیست در امور کیفری کمیت مورد نظر نبوده کیفیت جرم ملاک حکم است سرقت یا جعل و یا سایر جرائم و همچنین قتل از نظر خود واقعه مورد حکم مجازات است نه مقدار مورد سرقت یا شخصیت قاتل یا مقتول.

ج - بر طبق مواد ۲۷ و ۲۸ و ۳۶ و ۳۷ قانون کیفر همگانی - قانونگذار تعیین مجازات اصلی را با اختیار قاضی و درجه تاثیر عمل معاون و شریک قرار داده و حتی به قاضی اجازه داده همانطوریکه قانون مدنی هم مقرر داشته چنانچه آمر و محرک اقوی باشد . میتواند مجازات معاون را بیشتر معین کرده و خلاصه به کیفیت امر توجه کند.

د - علاوه بر صراحت مواد ۲۷ و ۳۰ - مخصوصاً در مورد مشمولین مواد ۳۶ و ۳۷ قانون کیفر همگانی - این وجه افتراق و شکاف عمیق بین مجازات مباشر جرم چنانچه کمتر از ۱۵ سال و محرک و معاون پیش می‌آید . ممکن است محرک و معاون قتل بالغ و عاقل و رشید قوی بوده ولی مباشر جوان ۱۴ ساله باشد

ه - اساساً معاون از نظر قانون جزا با معنی لغوی معاون از نظر مفاهیم عرفی فرق دارد . برای اینکه واژه معاون از نظر عامه یعنی فرد کوچکتر اما معاون از نظر حقوق جزا با شقوقی که در ماده ۲۸ معین شده - مخصوصاً شق ۱ ماده ۲۸ یعنی کسی که در مباشر جرم نفوذ معنوی یا مادی داشته و او را تحت تاثیر خود قرار دهد . اینکه که مقدمات فوق روشن شد - اشکالات و سئوالات زیر قهراً پیش می‌آید که اینجانب مجدداً سئوالات مزبور را طرح نموده و بعداً نسبت به فرد فرد آنها جواب میدهد .

سؤال اول - آیا محکومیت معاون و شرکاء جرم در مقابل شاکی میسر

است یا خیر

سؤال دوم - در صورتیکه محکومیت آنها مانند مجرم اصلی در مقابل

شاکی خصوصی میسر باشد - ملاک آن چه خواهد بود . با حفظ این نکته که

در امور کیفری شاکی خصوصی یک طلبکار است که به تبع تعقیب مجرم میتواند

در اولین جلسه دادگاه جنحه یا قبل از جلسه مقدماتی در دیوانعالی جنائی دادخواست بدهد و اگر این فرصت فوت شد حق دارد بدادگاه مدنی دادخواست بدهد. و تا ممکن است قوه قضائی و انتظامی کشور - هر چقدر مجرم را از نظر حقوق شاکی و جریمه در مضیقه قرار دهند به زیان صندوق دولت و پرشدن زندانها کمک میکنند.

سؤال سوم - در صورت دادن دادخواست بدادگاه کیفری ضابطه محکومیت چند نفر در مقابل یک حق چه باشد. در مورد مجازات دادگاه بسط ید داشته و با وجود ماده ۵۰۰ اصلی و ۵۰۰ مکرر - حق دادن میزان مجازات مجرم اصلی را تخفیف داده و بالعکس به معاون و شریک هیچگونه ارفاقی نکند. در مورد شاکی خصوصی که این بسط ید را ندارد - مثلاً اگر معاون ثروتمند بود و مباشر فقیر بود - معاون را محکوم به پرداخت تمام حق شاکی خصوصی نماید و حکم برائت مجرم اصلی را بدهد.

تبصره ۱ - در مورد احکام دیوانعالی کیفر و محکومیت متهمین متساویاً قانونگذار یک اجازه داده است. اما این قاعده و این اجازه برای آنست که در هر حال شاکی یک نفر و رابط استخدامی دولت هم با تمام مستخدمین همردیف بوده و با ورود بخدمت - این حق را به طلبکار احتمالی خود داده اند. ولی معلوم نیست جامعه این حق را به یکدیگر داده باشند که در مقابل یک دین چند نفر ملزم به پرداخت باشند.

تبصره ۲ - چنانچه در ماده ۹۰۰ ۲ قانون تجارت حق مراجعه دائن به همه مسئولین برات داده شده، گذشته از اینکه با اصل نقل ذمه بر ذمه منافات دارد و فقط شامل اسناد تجاری است والا باب ضمانت قانون تجارت نیز پیروی ننموده است بالاخره در همان موارد تضامن هم باز پرداخت دین از ناحیه هریک موجب برائت ذمه دیگران خواهد بود - آیا در مورد احکام کیفری میتوان این قاعده را ملحوظ داشت یعنی چنانچه یکی از محکومین در مقابل حق شاکی خصوصی در زندان ماند سایرین برائت حاصل کنند و اگر بگوئیم همه یکی ۵ سال زندان بمانند. آیا با توجه به محاسبه که در مقالات مربوط به اعسار نوشتیم صحیح است. یعنی دولت از بودجه عمومی کشور مکلف به پرداخت هزینه زندان چند نفر در

مقابل یک دین میباشد. مثلاً در مقابل ۵ هزار تومان حق شاکی خصوصی که ۵ نفر معاون و شریک و مباشر محکوم شده‌اند. مدت ۵ سال هر ۵ نفر را در مقابل هر روز ۵ ریال زندانی نموده و ۵ هزار تومان هزینه زندانی آنها را بدهد که تا ۵ هزار تومان حق شاکی خصوصی که ۵ نفر کلاه او را برداشته‌اند. تصفیه شود.

سؤال چهارم - مقدار محکومیت معاون و شرکاء در مقابل دعوی شاکی خصوصی چقدر باشد. همه به تساوی یا به نیابت مجازات ماده ۲۷ (حداقل) یا مجازات ماده ۲۹ (دو درجه کمتر از حداقل) خلاصه این محاسبه را چطور تعیین کند. حداکثر و حداقل محکومیت نقدی را به چه مأخذ حساب کنند. چون نمی‌توان در مورد محکومیت نقدی و بدهی حداقل و اکثر فرض کرد. حق. از نظر ضابطه قانونی مساوی است. نحوه قضاوت دادگاه در یک دعوی دو میلیون تومان سفته با ده هزار تومان مساوی است. ده هزار تومان در مقابل ۲ هزار تومان کوچک است. بالعکس در مقابل هزار تومان بزرگ است. همدوانه در مقابل کوه دماوند کوچک است اما در مقابل فندق بزرگ است.

سؤال پنجم - هرگاه محکومیت همه را به نحو تضامن فرض کنیم، این امر سبب میشود که هر کس مختصر اشتباه یا لغزشی نموده مثلاً اشتباهاً چاقوی خود را به مباشر جرم داد که میوه پاره کند و آدم کشت و تصادفاً به عنوان تهیه وسیله محکوم شد مسئولیت این شخص در مقابل ورثه مقتول با مباشر مساوی است و بالعکس چنانچه واقعاً معاون مشمولین ماده ۳۶ و ۳۷ شد بچه تناسب محکوم شود.

سؤال ششم - جوان ۱۷ ساله مباشر قتل شد که سه نفر معاون و شریک بالغ و عاقل ورشید داشت و شاکی خصوصی هم صد هزار تومان خسارت مطالبه کرد و اتفاقاً مباشر جرم شخصاً دارائی نداشته آیا طبق ماده ۱ اضافی به آئین دادرسی کیفری ده سال زندانی شود ۵ سال از نظر مباشرت در قتل ۵ سال از قرار هر ۵ ریال یکروز.

تبصره - سئوالات مزبور شاخص این مطلب است که اساساً - مسئولیت مشترک مباشر جرم با معاون و شریک اشکالات فراوانی دارد و همانطوریکه در مقالات مربوط به اعسار توضیح داده‌ام.

سؤال هفتم - در ماده ۸ قانون مجازات مرتکبین قاچاق قانونگذار فقط صاحب مال مسئول ، پرداخت جریمه است - تبصره ماده ۱۷ همان قانون مسئولیت تضامن قائل شده است .

سؤال هشتم - چون تبصره ماده ۱۷ قانون تیرماه ۱۳۳۸ مؤخر و وارد بر ماده ۸ بوده - دادگاه استان گیلان طبق تبصره ماده مزبور رأی اصراری برخلاف رأی دیوانعالی کشور صادر فرموده ولی هیئت عمومی طبق رأی صادره در پرونده شماره ۷/۴۸۳۸/ک - نظریه داده‌اند که عنوان تضامن در مورد جریمه صحیح نیست .

با استفاده از مجموع سئوالات فوق - قدر متقین بر می‌آید - که مسئولیت مشترک محکومین احکام کیفری در مقابل حقوق شاکی خصوصی یا جریمه - ضابطه قانونی ندارد . و چنانچه از مواد ۲۷ الی ۳۸ این ضابطه برمی‌آید قانونگذار در قانون کیفرهمگانی شرط تساوی و در ماده ۳ قانون مجازات مرتکبین قاچاق (که قطعاً در مورد تریاک نسخ ضمنی شده) معین ننموده و در سایر جرائم - و جرائم ماده ۱۷۵ اصلی و ۱۷۵ مکرر - و سایر امور کیفری ضابطه وجود ندارد . کما اینکه اجرای عنوان تضامن با نحوه اجرای ماده ۱ اضافی به آئین دادرسی کیفری اشکالات دیگری پیدا خواهد کرد که در مقاله بعد توضیح داده و نسبت به فرد فرد سئوالات پاسخ میدهد . اما از مجموع این مباحث و موادی که در مقدمه توضیح داده‌ام - دو نتیجه بدست می‌آید .

اول - با توجه به تاریخ تصویب که قبل از قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ است برمی‌آید مجازات معاون و شرکاء فقط از جهت جنبه عمومی بوده و در مورد حقوق شاکی خصوصی یا جرائم نقدی تسری ندارد و هرگاه داشت قانونگذار قسمت اخیر ماده ۳ و ماده ۷ را مقرر نمی‌داشت (دوسال زندان)

دوم - اجازه مواد مزبور در مورد حقوق دولت است و معلوم نیست این اجازه شامل حق شاکی یا محکومیت‌های نقدی و اجرای ماده ۱ اضافی باشد .